

El temps que corre

Filosofia d'estiu

Joan F. Mira

Ja sé que aquests dies de tanta calor, els que hem passat i els que passarem encara, no són propicis per a la reflexió sobre el sentit de la història i de la vida, l'especulació sobre la consistència de l'ésser, o per a altres meditacions profundes i metòdiques sobre les matèries que han ocupat sempre els filòsofs, professionals o aficionats. El cas, però, és que justament aquests dies he llegit, en el suplement cultural d'un diari de Barcelona, algunes conclusions i comentaris de molta substància precisament sobre aquests temes tan antics i tan seriosos, els temes eternals, segons afirma el titular: els que han ocupat tota la vida d'un filòsof famós del país, un filòsof com qui diu oficial, professional acreditat i extensament reconegut. Sobre l'obra del filòsof ha aparegut un llibre d'un altre professor o professional, el qual assegura, justament, que el mèrit del filòsof estudiat és haver-se ocupat tota la vida d'aquests temes eternals. Entre els quals, i en primer lloc, el tema cèlebre de "la mort de Déu", que tots sabem que és ben curiós i interessant però que jo difícilment definiria com a "etern", atès sobretot que es tracta de "la proclama nietzschiana que ha fet trontollar l'edifici de la cultura i les institucions occidentals," segons afirma el comentarista contundent. Que les institucions occidentals hagen trontollat per la proclama de Nietzsche, deu ser cosa de molt de soroll, un gran terrabastall, però potser jo sóc tan sord que no me n'havia adonat. També és ben conegut, si no exactament etern, que la cultura occidental està en crisi, idea recurrent o permanent d'ençà de no sé quant de temps, però en el nostre cas l'originalitat del filòsof glossat sembla que rau a centrar el problema de tal crisi "no en la filosofia, en la metafísica, sinó en l'home, com a responsable i faedor d'aquesta cultura que no manifesta altra cosa que la labilitat de les seves construccions", etcètera. Valga'm Déu i tots els sants, quina troballa: abans del nostre filòsof, no ens havíem adonat que la culpa de la crisi la té la gent, no la metafísica. Ni que la gent, les persones ("l'home" en abstracte, no he sabut mai què representa), són responsables i autors de la cultura: abans devíem pensar que era l'Esperit Sant, els àngels o vés a saber qui, que no era "l'home". En fi, passant a temes més concrets, no sé si igualment "eternals", pareix que també han descobert, el filòsof i el seu glossador, que "la tecnociència proporciona benestar i confort, però no seguretat, no omple el desig humà de felicitat, d'amor i d'estimació corresposta". Quina pena, quina desil·lusió: nosaltres, els no-filòsofs, confiàvem tant en la ciència i la tècnica, en matèria d'amor i de felicitat, i ve el filòsof i fa el descobriment fatal.

Un descobriment entre molts, que resumits, i també com a resum de la gran obra filosòfica, ofereixen les conseqüències següents: "a) No es pot apel·lar a cap principi o veritat absoluta que legitimi les institucions polítiques, socials i religioses. En tot cas, l'única font de legitimació és la històrica." Gràcies, professor: és una aportació molt nova, molt original.

Ves per on, no ho hauríem dit mai. "b) El que és veritable és que l'home sempre ha pelegrinat a la recerca de la veritat: l'experiència humana consisteix a fer camí, explorant noves possibilitats." Calia un geni del pensament, un filòsof dels temes eternals, per afirmar una veritat tan profunda: revolucionari, realment. "c) Cal una nova lectura dels missatges religiosos, s'han d'interpretar des d'una òptica poètica que és la que els proporciona sentit." I mire vostè, en això estic d'acord, i també que el llenguatge simbòlic és l'idoni "per apropar-se a allò que està més enllà de la lògica i de la pura raó, és a dir, l'àmbit del que és sagrat." Certíssim: ho expliquen, ja fa moltíssims anys, els manuals més simples d'introducció a l'antropologia cultural. I finalment, "d) És veritat que el context històric està subjecte al canvi i a la transformació." I ara sí que definitivament hem vist la llum, els qui pensàvem que aquest context era tan immutable com immòbil! Ja veuen, doncs, que no hi ha res tan refrescant com meditar sobre els temes eternals del filòsof insigne, sobre el llibre que li han dedicat, i sobre els comentaris que desperta. Què faríem, amb aquesta calor, sense filòsofs com el nostre? Fer-nos aire amb un pai-pai, per exemple.

"Pareix que també han descobert, el filòsof i el seu glossador, que 'la tecnociència proporciona benestar i confort, però no seguretat, no omple el desig humà de felicitat, d'amor i d'estimació corresposta'. Quina pena, quina desil·lusió: nosaltres, els no-filòsofs, confiàvem tant en la ciència i la tècnica, en matèria d'amor i de felicitat, i ve el filòsof i fa el descobriment fatal"